

زیره سبز

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

مقدمه

دانه و کاه زیره سبز در مصارف دارویی، غذایی، عطر و صابون سازی کاربرد دارد. زیره سبز یکی از اجزای تشکیل دهنده و طعم غالب در ادویه کاری، استفاده در بسیاری از غذاهای گیاهی است. در غذاهای نشاسته‌ای نظیر برنج، سیب‌زمینی و نان نیز از زیره سبز برای طعم استفاده می‌گردد. در ایران زیره سبز در برنج و بلغور و مخلوط با کشک مصرف می‌گردد. زیره سبز در صنایع بهداشتی و آرایشی نیز کاربرد دارد و در عطر و ادکلن‌های خاصی استفاده می‌شود همچنین اسانس آن خاصیت آنتی‌اکسیدانی دارد. بذر این گیاه قسمت مهم مورد استفاده این گیاه است، میوه شامل ۷ درصد روغن، ۱۳ درصد رزین، ۲/۵ تا ۴ درصد اسانس و آلورون است. بوی مخصوص اسانس و میوه گیاه مربوط به کومینول است.

مشخصات گیاه‌شناسی زیره سبز

زیره سبز با نام علمی (*Cuminum cyminum L*) از خانواده (Apiaceae)، گیاهی یکساله، معطر، بدون کرک (جز میوه)، ساقه علفی با انشعابات ۲ تا ۳ تایی و گاهی ۳ تایی که ارتفاع آن ۱۰ تا ۵۰ سانتی‌متر است. ریشه آن دراز، باریک و سفید است. رنگ برگ‌ها تیره و ظاهر آن شفاف و بی‌کرک است، برگ‌ها رشته‌ای شکل و فاقد گوشوارک نیز است. زیره سبز گیاهی عمدتاً خود گشن و دگرگشنی آن ۲ تا ۳ درصد است. گل‌ها کوچک و به رنگ‌های سفید، قرمز صورتی و یا بنفش دیده می‌شود. کاسه گل شامل ۵ کاسبرگ جدا نوک تیز و سبز و جام گل از ۵ گلبرگ آزاد تشکیل شده است. میوه بسیار معطر و پوشیده از تارهای خشن است. رنگ بذر از سبز تا قهوه‌ای تغییر می‌کند. بذر سالم و رسیده زرد است ولی هرچه از عمر آن بگذرد رنگ آن تیره‌تر می‌شود و وزن هزار دانه حدود ۳ گرم است.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی زیره سبز

زیره سبز	نام فارسی
Cumin	نام انگلیسی
Cuminum cyminum L	نام علمی
Apiaceae	خانواده

زیره سبز

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ، گل و بذر زیره سبز

کاشت

زیره در مناطق خشک و نیمه خشک به خصوص در مناطقی که تفاوت دمای شب و روز زیاد است و بارندگی سالانه کمتر از ۱۵۰ میلی متر است قادر به تولید محصول است. تحمل زیره به خشکی بسیار زیاد است به همین دلیل کشت آن اغلب به صورت دیم است.

با توجه به منشاء اصلی شدن زیره سبز مناسب ترین منطقه رشد برای آن منطقه معتدله است مناسب ترین محدوده دمایی مورد نیاز این گیاه ۹-۲۶ درجه سانتی گراد است که این دما در اکثر مناطق زیره کاری در ماه های آخر زمستان و اوایل بهار تأمین می شود. گیاهچه زیره سبز بسیار ظریف و ضعیف است، سبز شدن آن در خاک های سنگین خصوصا در صورت تشکیل سله در لایه سطحی خاک بسیار مشکل است. لذا خاک های شنی - لومی برای زراعت زیره سبز پیشنهاد می شود و pH خاک ها نیز باید در محدوده ۳/۸ - ۵/۴ باشد.

زیره سبز

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

در مناطق گرم تر که خطر سرمازدگی زمستان وجود ندارد کشت زیره به صورت پاییزه در نیمه آذر و در مناطق سرد اسفند ماه توصیه می شود. به هر حال کشت زمستانه زیره سبز عملکرد بالاتری برخوردار خواهد بود. اگر زیره سبز ردیفی کشت شود، فاصله ردیفها ۱۵ تا ۲۰ سانتیمتر مناسب است. هر هکتار زمین به ۱۲ تا ۱۵ کیلوگرم بذر با کیفیت نیاز دارد. عمق بذر به تناسب بافت خاک بین ۱/۵ تا ۲ سانتیمتر مناسب است.

شکل ۲- مزرعه زیره سبز

داشت

پس از کاشت بلافاصله باید زمین را آبیاری کرد. آبیاری نباید شدید باشد تا بذرها شسته شود و در مرکز کرتها متراکم شود. دومین آبیاری باید ۸ تا ۱۰ روز پس از اولین آبیاری انجام گیرد. رویش بذرها پس از دومین آبیاری آغاز می شود. چنانچه منطقه کشت از دمای بالایی برخوردار باشد باید ۵ تا ۶ روز پس از دومین آبیاری مجدداً گیاهان را آبیاری نمود. این آبیاری سبب می شود تا رویش بذرها تکمیل شود گیاهان را باید هر

زیره سبز

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

۱۲ تا ۲۰ روز (بسته به شرایط آب و هوایی) آبیاری کرد. اضافه کردن ۲۰ تا ۳۰ کیلوگرم در هکتار ازت ۴۰ تا ۵۰ روز پس از کشت به همراه آبیاری سبب افزایش عملکرد می‌شود.

میزان مصرف کود بستگی به وضعیت حاصلخیزی خاک و میزان بارندگی در طول فصل رشد است. کودهای پتاسه در کیفیت دانه و نیز افزایش عملکرد از طریق افزایش وزن هزار دانه موثر است. در اکثر مناطق زیره کاری کود فسفات آمونیوم به میزان ۱۰۰ کیلوگرم در هکتار همزمان با کاشت و کود اوره به میزان ۱۰۰ کیلوگرم در هکتار است که نیمی از آن در زمان کاشت و نیمی به صورت سرک معمولاً پس از وجین علف‌های هرز در فروردین ماه مصرف می‌شود.

برداشت

برداشت محصول زیره سبز در مناطق مختلف زیره کاری اعم از دیم و آبی عمدتاً از اواخر اردیبهشت تا اواخر خرداد ماه بسته به شرایط آب و هوایی انجام می‌گیرد. جهت جلوگیری از ریزش دانه، در زمانی که بوته‌ها تازه به زردی می‌گریند برداشت با دست یا داس انجام می‌شود و به مدت چند روز خرمن شده و اقدام به زیر و رو کردن توده جهت جلوگیری از فساد و تخمیر و خشک کردن کامل بوته زیره می‌کنند.

محصول معمولاً ۱۰۰ تا ۱۲۰ روز پس از کشت آماده برداشت می‌شود از اردیبهشت تا اوایل خرداد میتوان زیره سبز را برداشت نمود. عمل برداشت معمولاً با دست انجام می‌گیرد. گیاهان را با دست از ریشه بیرون کشیده یا با داس برداشت می‌کنند. سپس آن‌ها را باید خشک نمود. پس از بوجاری باید بذرها را از سایر اندام‌ها جدا و با استفاده از جریان هوا آن‌ها را تمیز و بسته‌بندی کرد. عملکرد بذر بسیار متفاوت است و به شرایط اقلیمی محل رویش بستگی دارد. از هر هکتار ۰/۸ تا ۱ تن بذر تولید می‌شود.

زیره سبز

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

شکل ۳- برداشت دستی زیره سبز

منبع

نظریان، حسن؛ عمویی، علی محمد؛ غلامی پورفتیده، فاطمه. (۱۳۹۴). بسته کارآفرینی تولید زیره سبز. تهران: اسرارعلم

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Cumin 01 /30062021

